

GÁSPÁR B. ÁRPÁD

A fal

M. DURAS EMLÉKÉRE

A vakságom. Az ember nem tud róla, közben vak. De nem, ez nem egyszerű vakság volt.

Igen, házasságunk első hónapjaiban boldog voltam. Az a bizonyos „felhőtlen boldogság”. Ezt hittem én is, meg a környezetem is. Pedig foglalkozásom megtanított a kételkedésre, arra, hogy csak meg kell kaparni a felszínt és alatta mindenkinél... De férfi kielégítettségem, a szerelmeskedés megállapodott, kényelmes körülményei, melyeket hónapok múltán is az újdonság izgalma fűszerezett, és a birtoklás férfiúi önhittsége, ez vakká tett; nem láttam azt a falat.

Jól hallottad: ő az egyik, én a másik oldalán voltam. És kacaghatsz rajtam, nekem még kedvemre is volt ez a fal. Az elején. Szemérmes tartózkodásnak, visszafogottságnak véltem, ami megkülönböztette őt a könnyű vérű nőcskéktől. Az a bizonyos három lépésnyi távolság a mocskos fantáziájú, kiguvadó szemű kanoktól. Nem is koslatták körül őt, pedig gépírónő volt, amolyan titkárnő féle, akiket... De őt nem. Erről meggyőződtem, nem ugrottam fejest a házasságba.

Dehogy volt frigid. Ízig-vérig nő volt, asszony, és jó volt vele, csak... Utólag olyan világos minden. Amikor az ember már nem vak.

Miben nyilvánult meg az a fal? Mindenben, érted? Mindenben! És fáj, és belémhasít megalázottságom.

Jó, megpróbálom elmondani. Én voltam mindig előbb az ágyban, vártam rá, ő meg föl-lejárkált a szobában, úgy, mintha álomban tenné. Ehhez is, ahhoz is hozzányúlt, leült a tükör elé fésülni, aztán félig már meztelenül az ablakhoz ment, tétován megfogta a függönyt, mintha félre akarná húzni, majd elnézett a vállam fölött, mert én már nem bírtam, kiugrottam az ágyból, magamhoz szorítottam, ő mintha nem lett volna jelen. Csókoltam bolondul, ő visszacsókolt, átadta magát teste vágyának, közben meg – hogy nem jöttem rá erre rögtön? – lélekben nem volt jelen. Elárulta a tekintete. A fal másik oldalán volt. Az én kezem remegett bőrének, testének hamvas üdeségétől, s talán vágyam türelmetlensége a durvaság határát súrolta. Lehet, ő nem tiltakozott, nem vette észre, szemében, lelkében valamilyen látomásnak ködös sejtelve tágt. És a karjaim közt, mindent megengedve, ő elérhetetlen volt számomra, egy távoli, titokzatos szertartás muzsikáját hallgathatta.

Látod, most, hogy kiejtettem ezt a szót: szertartás, most érzem egész tömörségében azt a falat és hallani is vélem a halk, távoli szimfóniát. Akkor nem hallottam, de most már hallom, körülöttem lebeg, mintha ezt hagyta volna örökbe rám. Az elejétől kezdve jelen volt, csak nem jöttem rá, és szívbe markolóan szomorú s ugyanakkor mámorító volt.

Tévedsz. Sokkal bonyolultabb mint a hűtlenség. És ő nem csalt meg engem, de amit tett, az rosszabb volt annál, az....

Hogyan jöttem rá? Egy nap, mintha rámparancsolt volna egy hang. Ő nem volt otthon, és én, de mintha nem is én lettem volna, kicseréltek, lázasan holmijai között kezdtem turkálni. Ha akkor ellenállok annak az ostoba kényszernek, akkor még most is... Mondd, mi készítetett arra, hogy holmijai között turkáljak? Mert én nem tudom: boldog, elégedett voltam, nem fáradtam belé testének ígézetébe.

Azt mondod, hogy foglalkozási ártalom? Marhaság. Volt neki egy kétajtós szekrénye. Egyetlen bútordarabja, amit megtartott lánykorából. Az egész lakást újjal rendeztük be. Ennek a szekrénynek két fiókja volt alól és ezek tömve voltak különböző színű fonalgombolyagokkal, gyerekkori kacatokkal. Félig megkötött, varrt lányholmik, babaruhák, egy túsarkú, vadonatúj cipő, érintetlen női alsóneműk. Ő ezekhez a fiókokhoz nem nyúlt. Néha álldogált előttük, arcára, szemére az emlékezés sejtelmes visszfénye terült, amitől megváltozott, vibrált körülötte női szépsége. De nem nyúlt hozzájuk.

Persze, hogy találtam valamit. Egy rótszínű gyapjú fonallal átkötött dobozt a legfelső sarokban, a kacatok alatt. Be volt bugyolálva egy kötött mellénybe is. Először ennek az ujjatlan mellénynek a gombjain csodálkoztam. Nikkelezett fémfoglalatban színes üvegdarabkák. Vonzották az ember kezét, hogy ki-be gombolja őket. És azt a lánc-mintás halvány, orgonaszínű mellényt, mintha egy kirakat próbababájáról vettem volna le. Megőrizte a női csípő karcsúságát, a keblek kidomborodását. Megugrott a szívem: ő hordta! És benne rejtette el azt a dobozt.

Mi más lehetett volna a dobozban? Levelek. Naiv, szentimentális hülyeségek, gondoltam, és még akkor megállhattam volna. Egy hang figyelmeztetett is: ne nyúlj hozzájuk, maradjon az ő titka. De mindenek fölébe ágaskodott féltékenységem, valamilyen addig nem tapasztalt indulat. Különböző alakú, olcsó borítékokban voltak. Sárgák, gyűröttek, pecsétesek. Ki tudja, honnan szedték össze őket? És se bélyeg, se cím nem volt rajtuk.

Nem, nem emlékszem! Egyetlen sorukra sem. Ne haragudj, hogy ordítok. Nem akarok emlékezni, érted? Ha akkor ő otthon van, én... én lelövöm őt. A fegyveremet markolásztam, fogamat csikorgattam, esztelen, tébolyult indulat borította el az agyamat, és foggal, körömmel szaggattam szét azokat a leveleket majd csizmámmal tapostam őket. Néhány napra eltűntem. Sürgős kiküldetés. És kacaghatsz rajtam, megvethetsz, de vérig sértett férfihiúságomat,

agyamra toluó féltékenységi rohamomat felváltotta a szimatot fogó kopó izgalma. Hátborzongatóan céltudatos, hideg szenvedély. A véres nyom követe. Most már semmi más nem érdekelt, még a levelek sem. Csak a keresés, üldözés izgalma. Megtalálom őt, ha föld fenekére bújt, akkor is, és leszámolok vele. Még nem tudtam, hogyan, de leszámolok. Ez minden más gondolatot kiszorított az agyamból. Megtalálni őt, leszámolni vele.

Igen, kézenfekvő volt. Abban a városkában kellett keresnem, ahol feleségem fiatal lányként lakott. Különösebb fáradság nélkül megtaláltam. Egy szürke, elhanyagolt bérház volt. Egyemeletes, U-alakban épült, két utcára volt frontja, és így a két épületszárny udvari ablakai, függőfolyosója szemben volt egymással. Lassan besétáltam a sötét, hosszú kapualjon, a keskeny, macskaköves udvarra. Undorító bűz csapott meg. Az udvar közepén ott volt az emésztő. Arrább egy nagy pumpa, az asszonyok ott végezheték a nagymosást. Az áporodott, bűzös szagok átitták a ház falait is, miazmájuk beszorult a két épületszárny közé. Nincs undorítóbb, visszataszítóbb látvány ezeknél a régi bérházaknál. Legyen viskó, félig földbe vájt kunyhó, csak ne összezsúfolt emberek bűzétől átaljárt bérház.

Az a körzeti rendőr előzékenyen a rendelkezésemre állt. Tudod, hogy van ez. Kollegák, én meg rangban...

Ne siess, én is visszafogtam magam annak a rendőrnek a közlésére.

Három évvel ezelőtt abban a bérházban gyilkosság történt. A házmesternőt ölte meg tizenhat éves nevelt fia. Vasalóval. Az a házmesternő a „mi emberünk” volt. Így a körzeti rendőr. Szóval besúgó. Rátermett, ravasz, mint aki erre született. Előtte nem maradhatott semmi sem titokban, ami abban a bérházban történt, elhangzott vagy csak gondoltak. A lakók lelki pulzusán tartotta kezét, és tekintete átaljárta elméjük rejtett zugait is. Az a langaléta, kissé ferde vállú rendőr utálhatta azt a nőszemélyt. Megvonta a vállát. Ő sem szeretett a szemébe nézni. Különben is, tette hozzá, egész megjelenése visszataszító volt. Télen, nyáron ugyanabban a hosszú flanelpongyolában járt, hasa egyenesen előre dudorodott, melle helyén deszka és egészségtelen színű arcán májfoltok meg ravasz kifejeztelenség, akár egy meredt szemű kígyónak. Meztelen lábán csatos posztópapucsot hordott. A papucs szára fölött látszott madárcsontjára száradt vöröses, kékes bőre. Rövid, egérszürke haját egy csontfésű tartotta össze hátul.

A nevelt fia? Tizenhat éves volt, gimnáziumba járt. Az öregasszonyt hívatta a gimnázium igazgatója. Sovány, kreol bőrű, középkorú férfi volt. Agglegény. Annak a házmesternőnek elállt a szeme, szája, mikor benyitott az igazgató lakására, meglátta annak hivalkodó kényelemmel, drága bútordarabokkal, festményekkel és puha szőnyegekkel zsúfolt otthonát. Alázatos arcot vágott, megjátszotta a megszeppentet, az együgyűt. Az igazgató közölte vele, hogy valami történt nevelt fiával: eminens tanulóbból egyik napról a másikra az osztály

kullogójává vált, mintha tompa kábultság ereszkedett volna az agyára. Pedig a gimnázium büszkesége volt, és neki, igazgatójának nagy tervei voltak vele.

Az igazgató szabadszájú volt, nyers szavú – mondta a körzeti rendőr, tünnetett nyílt, szókimondásával, és hadilábon állt velünk. Nem tetszettek neki a módszereink. Főnökeim erről többet tudnának mondani. A házmesternő meg ravasz volt. Beszámolt nekem az egész látogatásról. A kezét tördelte és segélykérően nézett arra az igazgatóra. Az meg rátámadt.

Mit csinál az a gyerek? Magának tudnia kell. Valami ribanc kerítette karmaiba, fetrengenek egész éjszaka? Csak rá kell nézni arra a szerencsétlen gyerekre.

Az a hárpia holtraváltan tiltakozott. Az ő házáról, gyerekeről illet föl-tételezni. Nem túrné a parázsnágnak árnyékát sem. Hozzá nem teszi be a lábát senki.

És elsírta magát.

Naccságos igazgató úr, segítsen rajtunk. Azt a gyereket megbabonázták. Fél napokat fekszik az ágyán hanyatt, magára zárva az ajtót, és nézi a mennyezetet. De a szeme valami mást láthat, mert az arca átszellemül a boldogságtól – isten bocsássa meg neki – sápadtan izzik, mint akinek az ördög teregeti ki bűnös gyönyörűségeit. A teste hol megfeszül, hol ellankad, a külvilág megszűnik létezni számára, süket és vak lesz. Megbabonázták egyetlen fiamat, igazgató úr, csak maga tud segíteni rajta. Rám nem hallgat. Amikor meg ébred kábult, nyitott szemű álmából, beleizzadva, kifacsarva, mint aki nagyon messziről tért vissza, olyan vad tekintetet vet rám, mintha le akarna törölni engem a föld színéről. Engem, aki fölneveltem, megvontam magamtól a falatot is, csakhogy neki... Igazgató úr, alázatosan kérem, beszélgessen el vele négy szemközt a beteges, nyitott szemű álmódzásairól. A maga bölcs szavai, baráti, férfi megértése hiányzik neki.

Az a házmesternő egy alkut ajánlott annak a rendőrnek. Szerinte, és az ő szeme nem csal, hány féle lakóval volt neki már dolga, az az igazgató homokos. Csak rá kell nézni, meg az aglegényi lakására. Kölni szag, púder szag. Holtbiztos: homokos. És ő lépre csalja nevelt fiával. Tudta a hárpíája, hogy sokak szemében szálla az az igazgató, el akarják távolítani a gimnázium éléről. Ő lépre csalja nevelt fiával, ezt bízta rá, cserébe csak néhány vacak holmit kér annak lakásáról. Eluralkodott rajta a mohóság, annak a néhány, vacak holminak a látványa, megszerzésüknek felkínálkozó lehetősége.

Az a rendőr köpött egyet. Nem utasíthatta vissza az alkut, szolgálati kötelessége volt, de undorodott attól a némbertől, aki nevelt fiát is hajlandó lett volna...

Mit nem értesz? Hogy a feleségem? Te, az a szeretkezések előtti, számomra akkor fölfoghatatlan szertartás, az a tétova ide-oda járkálás a szobába, a fésülködés, a vetkezés és az ablak függönyének holdkóros tapogatása, mintha

félre akarná húzni, ez mind, mind nem nekem szólt. Világos? Én nem voltam jelen saját szeretkezéseimen a feleséggel, mert elválasztott bennünket az a fal. Ő annak a pattanásos arcú, megkerült kamasznak mutogatta magát, aki a szemben levő ablakból leste őt és írta neki azokat a bakkecske bűzű leveleket, erotikus álmainak bűvészmutatványát. Most már érted?

Hány éves volt akkor a feleségem? Nem mindegy? Tizenhét. Tiltakoznia kellett volna a levelek miatt, följelenteni molesztálásért, átláthatatlan függönyt akasztani ablakára vagy sürgősen elköltözni onnan. De ő nem, ő beleegyezett, belebódult abba a fajtalan szertartásba, magamutogatásba. Nem értem, nem értem. Látod, beleőszültem. Mert rá kellett jönnöm valamire. Neki is meg annak a meggárgyult kamasznak, akivel életükben egy szót sem váltottak, az a szertartás, azok a levelek életük legédesebb titka volt, lényük eltévelyedett, számunkra érthetetlen kibontakozása. Ők nem voltak egymás számára mások, mint katalizátorok. Szerencsétlenek.

Ez meg hogyan jutott eszedbe? Nem, nem nézek rád dühösen, de hogyan jutott az eszedbe? Mert igaz. Egyszer, de megtörtént. Nem vagyok a leghiggadtabb fajta, hamar felmegy a pumpám. Talán a foglalkozásom miatt is. Be is konyakoztam akkor, és amikor hazamentem, nagyon megkívántam őt. Ő nem ellenkezett, mondtam, hogy ízig, vérig asszony volt, csak rákezdt arra a szertartásra. Engem meg majd szétvetett a megkívánás, ugrani akartam rá, mint egy... Ő pedig, mintha ott sem volnék, holdkórosan járkált, elrévedezett, félsülködni akart. Lekentem neki néhányat.

Annak a hárpianak a cselszövése nem sikerült. Talán túl egyértelműen fedte föl nevelt fia előtt indítékát, javaslatát, a zsákmány csábítását, és annak a homokos igazgatónak – mert az volt, el is ítélték egy év múlva – a karjaiba kényszeríteni, ki tudja, milyen fenyegetésekkel. Fogta a vasalót és megütötte vele. Részleteket nem lehetett tudni. Az a hárpia szívós volt, mint egy macska. Összetört, véres arcával nem ment kórházba, nem lármázta föl a házat. Egy hétfőig feküdt bezárkózva s közben szörnyű bosszút forralt. Ördögibbet nem is tudott volna. Leszerelte fia ajtójáról a zárat, hogy megzavarhassa őt erotikus álmodozásaiban. Az ő külseje, látványa és a megtálosodott kamaszképzelt álmiai... Ennél szörnyűbb bosszút nem eszelhetett volna ki. És terve fényesen sikerült. Az a kangörccsös, pattanásos kamasz, bár fölmérhette a be nem zárt ajtó veszélyét, a másik szándékát, mégsem tudott ellenállni álmái kísértésének, képelete szólításának. És szemben elhúzták annak a másik ablaknak a függönyét, leendő feleségem az ő levelét olvasta és elkezdte azt a szertartást. Az a némbér pedig ott állt a nyitott ajtóban, sátáni elégedettséggel nézte a jelenetet, aztán hegyes hasán összekulcsolt kézzel kacagni kezdett. Azt mondják, hogy zengett tőle a bérház. És rácsapott a levélre, az utolsó, markában szorongatva halálában is. Így lett ez a levél a vádirat része.

Igen, akkor verte agyon a vasalóval a nevelőanyját. Nem tudta megmondani, hogy hányat ütött, hova és mikor hagyta abba. Válaszolni akart az ügyész, a bíró kérdéseire, de nem emlékezett. És nem érzett megbánást, felelősséget tettéért. Amikor erről faggatta az ügyész, a bíró az ő érdekében, akkor elnézett fölöttük, nem is láthatta őket. Még nem tudta felfogni, hogy mi is történt, hogy képzeletének színes szappanbuboréka kipukkant. Várta ott a bíróság előtt is a jelentkezését, az édes kábultság mákonyát.

Miért nem bocsátottam meg feleségemnek? Az a szerencsétlen kamasz tehetetlenségének kiszolgáltatottságában követte el a gyilkosságot. Meg akarták fosztani álmaitól, képzeletének édes, mindennél drágább tobzódásától, és ő tehetetlen volt, kiszolgáltatott. Ettől félttem én is. Éreztem kiszolgáltatottságomat, tehetetlenségemet az ő szertartásával, azokkal a széttépett levelekkel szemben. Sosem lesz úgy az enyém, lényének minden porcikájával, ahogy az a kamasz birtokolta őt. Keresztül gázoltak rajtam, eltaposott féreg lettem. Mindent meg akartam bocsátani neki, hiányzott, szerettem őt, és arra is rájöttem, hogy egész együttlétünkben az ő önfeledt, tétova mozdulatú szertartása volt a legszebb ajándék, női lényének sejtelmes borzongása, a várakozás nagy ígérete, ami átaljárta valójának minden porcikáját. De én vak voltam, érzéketlen tuskó, én csak a falat láttam kettőnk között, amelynek túloldalán ő elérhető volt számomra. Félttem magamtól, a próbatételtől, kiszámíthatatlan cselekedeteimtől.

Nem, nem úgy történt. Azt a kamaszt kiengedték a börtönből. Hat évből négyet ült. A feleségem meg visszaköltözött régi lakásába. Fogalmam sincs, hogy tudott-e a fiú közeli szabadulásáról. Aztán egy nap megjelent az a fiú a szemközti ablakban. Állítólag nagyon tönkrement. Összetörték benne valamit. A lelkét? Tudod, a börtönből szabadultakat egy darabig figyelik. Kritikus hetek. Ő naphosszat annál az ablaknál állt olyan tehetetlenül, olyan bénán, hogy a szomszédjai félték, irtóztak tőle.

Álltak az ablakban, nézték egymást. Nem csináltak semmit. Mintha lebénytak volna. Csak nézték a másikat. Vagy nem is látták? Honnan lehetne tudni? Négy vagy öt napig tartott ez, aztán a feleségem, mint aki menekül, eltűnt abból a bérházból.

Azt nem tudom. Lehet, hogy megpróbálkozott azzal a szertartással, hogy folytatni akarta, belekapaszkodni... Nem tudom.

Egy reggel találták meg felakasztva a fiút. Az ablakban csüngött, lábával kint a folyosón. És nézte a szemközti ablakot. Szóbeszéd? Kitalálás?

A feleségem? Nem haragszom. Ha már el kezdtem beszélni erről, akkor végigmondom. Előre bocsátom, hogy egy csöpp lelkifurdalást sem érzek. Megkönnyebbültem, amikor tudomásomra jutott. Nézhetsz rám, ahogy akarsz. Ez az igazság. Fellelegeztem, azt hittem, hogy újra teljes értékű ember vagyok. Cinikus elégtétel nélkül, de meggyőződéssel azt mondtam magamban: az ő szer-

tartásának csak ez lehetett a vége, méltó befejezése. Drága virágoktól pompázó koszorút helyeztem a koporsójára és a papot nyomatékosan megkértem, hogy kerüljön minden emberi tragédiára való utalást.

Egy hétre a fiú után akasztotta fel magát abban a bérlakásban, egykori ablakára.

Csak az éjszakák ne lennének olyan hosszúak. Már háromszor cseréltem lakást, a régi bútoraink közül semmit sem tartottam meg, azt a kétajtós, fiókos szekrényt elégettem mindenestől, néha mégis arra ébredek még, hogy valaki járkál a szobámban, ül a tükör előtt, fésülködik, vetkezik tétova, révedező mozdulatokkal és az ablak függönyével babrál. Fölgyújtom a villanyt, ülök az ágyam szélén, bámulom a semmit, és belenyilall a halántékomba: valahol, valaki folytatja azt a szertartást, hallom a halk, elragadtatott hangoknak a szimfóniáját, ami számomra örökre elérhetetlen, megfoghatatlan lesz.

